

 [instagram.com/harmonija_knjige](https://www.instagram.com/harmonija_knjige)
 [facebook.com/harmonija_knjige](https://www.facebook.com/harmonija_knjige)
www.harmonijaknjige.rs

NASLOV ORIGINALA:

Alfred Adler

Lebenskenntnis

Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2026

ZA IZDAVAČA:

Marko Sabovljević

UREDNIK:

Marina Sabovljević

PREVOD:

Zlatko Bućin

LEKTURA I KOREKTURA:

Lidija Cenić

DIZAJN KORICE:

Siniša Subotić

ŠTAMPA:

Alpha print, Zemun

TIRAŽ:

1.000

IZDAVAČ:

Publik praktikum, imprint Harmonija

Dobrovoljačka 10/I, Zemun

office@publikpraktikum.rs

011/4202 544; 011/4202 545

GODINA IZDANJA:

2026

Sva prava su zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući foto-kopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

Alfred
ADLER

**POZNAVANJE
ŽIVOTA**

HARMONIA

SADRŽAJ

Uvodna reč izdavača	7
1. Principi individualne psihologije	13
Usmerenost ka cilju	13
Šema opažanja	16
Osećanja inferiornosti i zajedništva	18
Zdrav razum i njegov nedostatak	20
Uticaji roditelja	21
Osećanja i snovi	23
Redosled rođenja i rana sećanja	24
Zaključak	26
2. Prevazilaženje ograničenja	27
Jedinstvo individue	27
Socijalni kontekst	29
Stav prema nesavršenosti	32
Znaci jakih osećanja inferiornosti	36
3. Kompleksi inferiornosti i superiornosti	39
Opšta razmatranja	39
Pojedinačni slučajevi	43
4. Stil života	51
Razumevanje životnog stila	53
Korigovanje životnog stila	58
5. Rana sećanja	63
Načini sećanja	65
Predmeti sećanja	67
Sećanja razmažene i nevoljene dece	69
6. Pokreti tela i stavovi	75
Pokreti tela	75
<i>Stajanje</i>	75
<i>Oslanjanje</i>	76
<i>Daljina i blizina</i>	77

Stavovi	79
<i>Hrabrost i bojažljivost</i>	79
<i>Vera u predodređenost</i>	81
<i>Zavist, muški protest i seksualne poteškoće</i>	82
7. Snovi i njihovo tumačenje	87
Životni stil i ciljevi	87
Privatna logika	90
Uzroci snova	93
Spavanje, buđenje i hipnoza	95
8. Vaspitanje i problematična deca	97
Škola i društveni ideali	97
Uticaji porodice	99
Problematična deca	101
Lečenje	104
Dijagnoza: redosled rođenja	107
9. Pogrešan stil života: Istorija jednog slučaja	113
Rano detinjstvo	113
Školski problemi	116
Tri životna pitanja	117
Preventiva i poboljšanje	120
10. Kažnjivost i nedostatak osećanja zajedništva	123
Opšta pitanja	123
Primeri	126
11. Ljubav i brak	133
Preduslovi ravnopravnosti	133
Priprema za brak	135
Bračna prevara	138
12. Seksualnost i seksualni problemi	143
Rani trening	143
Zavisnost od stila života	145
Ostali faktori	148
Socijalno rešenje	149
13. Završne napomene	151
O Alfredu Adleru	153
O ovom delu	155

UVODNA REČ IZDAVAČA

The Science of Living, u ovom nemačkom izdanju prevedeno kao *Poznavanje života*, prvo je ADLEROVO delo za koje ne postoji nikakav nemački originalni tekst niti indicija da se takav može naći. Otuda se ono može smatrati prvim ADLEROVIM delom koje je od samog starta namenjeno čitaocima koji govore engleski. Njegovo prvo izdanje pojavilo se 1929. godine, tri godine nakon prvog ADLEROVOG predavačkog putovanja po Sjedinjenim Državama. Posle *Poznavanja čoveka* iz 1927. godine, ovo je bio drugi u nizu opšterazumljivih prikaza njegovog učenja, koje se nastavlja sa *The Pattern of Life* (1930) i *What Life Should Mean to You* (1931), a koje se završava *Smislom života* (1933). S obzirom na to da se radi o stalno novom – kreiranom kao serija predavanja – pokušaju sveobuhvatnog prikaza teorijskih pristupa, nije iznenađujuće da se ona sadržajno u znatnoj meri preklapaju i da je čak i njihova struktura u dobroj meri ista. Uprkos brojnim ponavljanjima, dobro je upoznati se sa svakim od ovih dela pojedinačno. Jer ne samo da su njihova težišta apsolutno različita već prilikom ovih pokušaja objašnjavanja svaki put upoznajemo nove slučajeve, koji ono što je rečeno pokazuju s nove strane i u novom svetlu. U njihovom nizu između 1927. i 1933. nagoveštavaju se i izvesni novi teorijski razvoji, na koje je ukazao H. L. ANSBAHER u svom uvodu za drugo izdanje iz 1969. godine.

U ovom izdanju ANSBAHEROV uvod je izostavljen. On se, iako ne izričito ipak prilično jasno obraća čitaocima engleskog govornog područja, a naročito američkim čitaocima, pa

smo se uz saglasnost autora ograničili na razmatranje tema koje su od značaja za nemačku čitalačku publiku.

Odrekli smo se pre svega izveštavanja o organizacionim uspesima individualne psihologije u SAD i reprodukovanja rasprava o upotrebi jezika u engleskom tekstu.

Smatramo da je neophodna jedna kratka napomena u vezi sa izrazom *prototip*, koji je, prema Ansbaherovim navodima, Adler upotrebio samo 1929. i tada prvenstveno u ovoj knjizi, i koji se ni pre ni posle toga više ne pojavljuje kod njega. Za rani oblik životnog stila deteta, koji ADLER u engleskom tekstu iz 1929. naziva *prototipom*, u njegovim prethodnim nemačkim delima sreće se termin 'idol', koji je dovoljan za opisanje ove faze i tačno odražava ono na šta se misli. Osim toga, on povremeno koristi reč 'model'. U ovom prevodu smo zato reč *prototip* prevodili izrazom 'uzor'.¹

Čini mi se da su i kod izraza 'stil života' (*lifestyle*) neka objašnjenja od koristi. Prema tvrđenju ANSBAHERA, ovaj izraz ADLER koristi tek od 1926. i „izričito ga uvodi” u ovo delo, i to kao zamenu za ranije omiljene izraze 'uzor', 'linija vodilja', a pre svega 'životni plan'. Termin 'stil života' se zapravo pojavljuje još 1912. godine u *Nervoznom karakteru*; osim 'životnog plana', 'uzora', 'vodećeg cilja', 'ideje vodilje', 'vodeće tačke', koji su doduše po učestalosti daleko prevaziđene formulacijama 'linija vodilja', 'vodeća fikcija', od kojih se ova druga u ovom delu više ne pojavljuje, dok se prva ponovo pojavljuje kao *Line of Direction*, pored izraza *stil života*.

Ne verujem da je ADLER 1929. godine svoje izjave iz 1912. o uzajamnoj povezanosti posebnog načina i *posebnih* razloga dečjeg osećanja inferiornosti i posebnosti njegovog životnog cilja ili ideala ličnosti smatrao irelevantnim. Da li je ta povezanost redovna onako kako je on 1912. pretpostavljao, *istraživačko je pitanje* koje je i do danas ostalo bez odgovora. Ponekad se čini kao da se ta zamena favorizovanih naziva ne shvata samo kao promena u upotrebi jezika već, štaviše,

¹ Upor.: *O nervoznom karakteru* (1912), [Fišer – džepna knjiga 6174](1912), str. 67.

ukazuje na promenu fokusa pažnje na krajnje kompleksan objekat „ljudsku ličnost”. Već smo videli da termin „uzor” za- služuje da se zadrži za označavanje dečje („nezrele”) rane forme životnog stila, a mislimo da i izraz „linija vodilja” i da- lje treba koristiti za označavanje strukturalnih odnosa izme- đu posebnih doživljaja inferiornosti i posebnog životnog *ci- lja*, isto kao i izraz ‘stil života’, koji se odnosi na sa ovim struk- turalnim odnosima povezan „kvalitet” celokupne ličnosti, što je vidljivo u čitavom njenom ponašanju i doživljaju.

Što se tiče uzročno-posledičnih odnosa između osećanja inferiornosti i određenja cilja ljudskog delovanja, ANSBA- HER navodi čitav niz razloga za pretpostavku da se oprede- ljenje cilja mora posmatrati kao osnovna činjenica, a oseća- nje inferiornosti kao znak poremećaja, koji se ne može jasno uočiti u svim okolnostima. Čini se da je ADLER tokom svo- jih razmišljanja više puta menjao svoje stavove po ovim pita- njima. Kao što stalno moram da naglašavam – u svom delu o *Lekaru kao vaspitaču* (1904), koje predstavlja osnovu za sve ostalo, jedan od osnovnih zadataka vaspitača jeste savlada- vanje straha i očuvanje hrabrosti, i to je tema koja je aktuelna i u docnijim razmatranjima problema vaspitanja. ADLER u njima, između ostalog, pledira da se problemi organski hen- dikepiranog, kao i privremeno bolesnog deteta što odlučnije savladavaju kako se ne bi razvili *nikakvi* kompleksi inferior- nosti i kako bi se već eventualno nastali mogli u korenu ugu- šiti. Očigledno je da ADLER tada nije strahovao da se dete usled „gubitka” osećanja inferiornosti može poremetiti u re- alizaciji konkretnih ciljeva. Zatim je usledilo postepeno po- dizanje vrednosti dok najzad – i to još 1933. godine – oseća- nje inferiornosti nije okarakterisano kao neizbežan, pa otu- da i poželjan preduslov za uspon čovečanstva u celini i sva- kog pojedinca. Prema ANSBAHERU, kada je objavljeno delo *Science of Living* i kod ADLERA je više vrednovanje oseća- nja inferiornosti premašilo svoj vrhunac. Nemački izdavač je takođe uveren u primat težnje ka cilju i u tome se slaže sa VOLFGANGOM KELEROM, jednim od tri osnivača geštalt-te- orije, koji je 1958. godine na Brandeis univerzitetu održao

predavanje pod naslovom *The Obsessions of Normal People* (Opsednutost normalnih ljudi), u kojem je oštro donesena odluka u tom smislu.²

Na kraju još nekoliko napomena o protivrečnosti između jedinstvenosti pojedinca, na koju ADLER stalno ukazuje, i njegovih ništa manje brojnih iskaza o ljudskoj prirodi uopšte, koje je sâm jasno smatrao opštevažećim.

ADLEROVE izjave nisu međusobno isključive. Kada on, na primer, za čoveka kaže da je celina čija se osobenost ogleda u svakom njegovom izrazu, onda se time misli da *ne* postoje *određene* varijante ljudskosti, odnosno da, npr., nema čoveka koji *nije* celina i čija se osobenost (ako je uopšte ima) *ne* ogleda u njegovim pojedinačnim izrazima. Time je postavljen jedan okvir. Ali unutar tog okvira ne postoji ništa što bi sprečilo da svaki čovek poseduje jedinstvene posebnosti. Toliko o apodiktičnim tvrdnjama koje se tiču čovečanstva uopšte.

Ali kakva je situacija sa specijalnim, a ipak opštevažećim zakonima koji se tiču ljudskog iskustva i ponašanja, kojima se bavi eksperimentalna psihologija i koji se delimično već sada na način fizičkih zakona mogu svesti na formule? Uverenje da opšte važenje takvih zakona nikada neće biti u kontradiktornosti sa originalnošću svakog pojedinca dugujemo razmatranjima KURTA LEVINA o *Zakonu i eksperimentu u psihologiji*.³

On je u tim razmatranjima ukazao da opšti zakoni, koji u eksperimentalnim naukama imaju tako presudnu ulogu, nikada ne opisuju konkretna činjenična stanja i procese već samo uslovne veze čija se složenost izražava u brojevima varijabli koje se u njima pojavljuju. Tek zahvaljujući tome što se za različite varijable koriste *određeni brojevi*, dolazi do prelaska od predstavljanja jednog zakona do opisivanja konkretnog procesa ili stanja. Shodno tome, dakle, svaki prirodni zakon opisuje beskonačno mnogo različitih konkretnih

² (Brandeis University), Waltham/Mass. 1958.

³ Berlin 1927; upor. takođe W. METZGER, *Psihologija*, 5. izdanje, Darmštadt 1975, str. 243 ff.

procesa ili stanja, višestruko beskonačno mnogo, pri čemu se više varijabli mora zameniti brojevima. U ovoj raznolikosti – što je ADLER toliko isticao – postoji dovoljno prostora za svojevrsnost, pa čak i originalnost svake pojedine osobe.

Kako je već rečeno, *The Science of Living* je prvi put objavio 1929. godine sa „Uvodnim napomenama o autoru i njegovom delu” FILIPE MAJRET, koji je godinu dana ranije i sâm objavio knjižicu *The ABC of Adler's Psychology*. „Uvodne napomene” su izbor rečenica iz ove knjige, koje je izdavač tada svojevolsno objavio pre ADLEROVOG teksta. One su u ovom prevodu izostavljene.

The Science of Living se drugi put pojavila 1969. godine, ovoga puta u izdanju H. L. ANSBAHERA, profesora psihologije na Univerzitetu u Vermontu, Burlington Vt., u saradnji sa suprugom ROVENOM R. ANSBAHER u izdavačkoj kući *Doubleday*, Njujork. Na tekstu ove knjige R. ANSBAHER je napravila sledeće izmene:

1. Osim poglavlja, i podele unutar svakog poglavlja imaju naslove, koji se osim u tekstu navode i u sadržaju.
2. Ponegde je unutar poglavlja izmenjen redosled rečenica.
3. Neki nazivi poglavlja su bolje prilagođeni sadržaju poglavlja.
4. Neki izrazi u tekstu su zamenjeni adekvatnim izrazima modernog jezika. (Primeri za promene od 2 do 4 nisu navedeni.)
5. Navedena je lista referentnih imena i izvora.

Ovaj nemački tekst je prevod engleskog izdanja iz 1969. godine, koji je priredila R. R. ANSBAHER.

Bebenhauzen, Novembar 1977.

VOLFGANG MECGER

1.

PRINCIPI INDIVIDUALNE PSIHOLOGIJE

Prema rečima velikog filozofa VILIJAMA DŽEJMSA, samo jedna nauka koja je u neposrednoj vezi sa životom jeste prava nauka. Moglo bi se takođe reći da u nauci, koja je u neposrednoj vezi sa životom, teorija i praksa u velikoj meri čine neraskidivo jedinstvo. Nauka o životu shodno tome postaje životna nauka jer ona u svom formiranju neposredno prati životna kretanja i sile života. Ova razmišljanja su od posebne važnosti za nauku o individualnoj psihologiji.

Individualna psihologija nastoji da svaki individualni život posmatra kao nešto jedinstveno, kao celinu, a prema njenom stanovištu, svaka pojedinačna reakcija, svaki pokret i svaki impuls predstavljaju jasno prepoznatljiv sastavni deo jednog individualnog životnog stava. Takva nauka se nužno orijentiše na praktična pitanja jer pomoću naših znanja možemo da korigujemo i menjamo svoje stavove. Individualna psihologija stoga ima *proročki* karakter u dvostrukom smislu: ona ne samo da predviđa šta će se dogoditi već, slično proroku Joni, predviđa šta će se dogoditi da se to *ne bi* dogodilo.

USMERENOST KA CILJU

Nauka o individualnoj psihologiji razvila se iz nastojanja da se shvati tajanstvena stvaralačka životna snaga, ona koja se ispoljava kroz potrebu za razvojem, trudom i dostignućem – pa čak i kroz želju da se neuspesi na jednom putu kompenzuju težnjom za uspehom na drugom. Ta snaga je usmerena

ka cilju. Ona dolazi do izražaja kroz praćenje tog cilja, a ovo nastojanje mobilize svaki telesni i psihički impuls. Otuda je besmisleno da se fizički pokreti i duhovna stanja apstraktno istražuju, odnosno, bez osvrta na jednu individualnu jedinstvenu celinu. Tako bi, na primer, bilo apsurdno zahtevati da se u kriminalističkoj psihologiji više pažnje posveti zločinu nego njegovom počiniocu. Jer radi se o zločincu, a ne o počinjenom delu, i ma koliko mi detaljno i podrobno posmatrali krivično delo, kriminalnu stranu njegovog karaktera ćemo ispravno shvatiti tek kada tu radnju shvatimo kao događaj u životu jedne određene ličnosti. Naizgled ista radnja u jednom slučaju može biti kriminalna, u drugom ne. Važno je da se shvati individualni kontekst, okvir delovanja – životni cilj individue, koji pokazuje pravac svih njenih radnji i kretanja. Na osnovu tog cilja u stanju smo da prepoznamo skriveno značenje iza različitih pojedinačnih radnji, odnosno da njih vidimo kao delove celine. Nasuprot tome, ako te delove istražujemo, pod pretpostavkom da ih posmatramo kao delove jedne celine, onda stičemo bolji uvid i osećaj za celinu.

Što se tiče autora ove knjige, njegovo interesovanje za psihologiju razvilo se na osnovu njegovog medicinskog iskustva. Ova delatnost je zaslužna za teleološki ugao gledanja i izoštravanje smisla za ciljnu orijentaciju, što je neophodno za razumevanje psiholoških činjenica. U medicini možemo primetiti da su svi organi ispunjeni težnjom da se razvijaju u pravcu određenih konačnih ciljeva. U stanju zrelosti, u odraslom dobu, oni dobijaju jasno definisane oblike koji se dalje ne menjaju. Štaviše, u slučajevima organskih oštećenja redovno se konstatuje da priroda čini naročite napore da se nedostaci prevaziđu ili barem kompenzuju tako da neki drugi organ nakon odgovarajućeg razvitka delimično može da obavlja funkciju inferiornog organa. Život uvek teži opstanaku, a životna snaga se pred spoljnim nedaćama i preprekama nikada ne predaje bez prethodne borbe.

Kretanje psihe slično je kretanju organskog života. Svaki duh ima viziju nekog cilja ili ideala uz pomoć kojih bi prevazišao aktuelno stanje i postavljanjem konkretnog cilja za

budućnost prevladao trenutne nedostatke i probleme. Pomoću tog konkretnog cilja ili svrhe osoba se u mislima i osećanjima može uzdići iznad problema aktuelnog trenutka i osećati se superiornom jer pred očima ima svoje buduće uspehe. Bez vizije nekog cilja, individualna aktivnost bi izgubila svaki smisao.

Sva polazišta ukazuju na to da se ovaj cilj uspostavlja i dobija konkretnu formu na početku života, tokom razvojne faze ranog detinjstva. U to doba počinje da se formira neka vrsta uzora ili modela odrasle ličnosti. Možemo zamisliti kako se taj proces odvija. Dete koje je još uvek relativno slabo, oseća se inferiorno i sebe vidi zatočeno u jednoj situaciji s kojom ne može da se nosi. Ono teži da se dalje razvija i nastoji da to čini tako da se njegov razvoj odvija linijom koja odgovara njegovom izabranom cilju. Razvojni materijal koji se koristi u toj fazi manje je značajan od cilja koji određuje liniju razvoja. Teško je reći kako se taj cilj određuje, ali očigledno da takav cilj postoji i da utiče na svaki pokret deteta. Istina, mi još uvek malo znamo o snagama, impulsima, razlozima, sposobnostima ili nesposobnostima koje su prisutne u toj ranoj fazi. Zasad zaista ne postoji nikakav ključ za razumevanje ovih procesa, jer pravac se definitivno utvrđuje tek onda kad dete shvati svoj cilj. Tek kada prepoznamo pravac kojim se život odvija, možemo sa izvesnom sigurnošću da naslutimo koje korake će dete ubuduće preduzeti.

Nema sumnje da čitalac može imati prilično nejasnu predstavu samo kad se pomene reč „cilj”. Termin treba da bude konkretniji. Imati cilj znači, na kraju krajeva, da čovek nastoji da bude kao Bog. Naravno, biti kao Bog je krajnji cilj – takoreći, cilj ciljeva. Vaspitači bi trebalo pažljivo da izbegnu pokušaje da sebe ili svoju decu nateraju da budu kao Bog. Možemo zapravo videti da dete tokom svog razvoja zamenjuje krajnji cilj konkretnijim, bližim ciljem. Deca traže najjaču osobu u svom okruženju i čine je svojim uzorom ili ciljem. To može biti otac ili eventualno majka, što znači da primećujemo da dečak takođe može biti pod utiskom da treba da imitira svoju majku ako se čini da je jača od njegovog oca. Kasnije

će možda poželeti da postanu vozači teretnih kamiona jer veruju da su takvi ljudi najjači.

Kada deca prvi put imaju takav cilj pred očima, onda se ona ponašaju, osećaju ili se oblače kao vozači kamiona i privajaju sve karakteristike koje su u skladu s ciljem. Ali avaj, kad policijski službenik podigne ruku, kamiondžija se skvrči u ništa...

U kasnijem periodu lekar ili učitelj mogu postati uzor. Učitelj, na primer, može da kazni dete i tako kod njega ostavi utisak da je jaka osoba.

U izboru svog cilja dete može da koristi različite konkretne simbole, a mi konstatujemo da je cilj koji je izabralo u osnovi karakteristika njegovog socijalnog usmerenja. Na pitanje šta želi da postane kad odraste, jedan dečak je odgovorio: „Želim da budem dželat.“ U ovom odgovoru se manifestuje nedostatak socijalnog usmerenja. Dečak je želeo da postane gospodar života i smrti – što je uloga koja pripada samo Bogu. Želeo je da bude moćniji od društva, pa je tako krenuo ka beskorisnom životu.

I lekarski poziv se vrti oko želje da se, poput Boga, bude gospodar života i smrti, ali u ovom slučaju se taj cilj ostvaruje kroz služenje zajednici.

ŠEMA OPAŽANJA

Kada je formiran uzor, odn. ličnost koja otelovljuje cilj ranog detinjstva, linija vodilja je čvrsta i individua nalazi svoju konačnu orijentaciju. Upravo na osnovu ove činjenice u stanju smo da prognoziramo šta će se dešavati u kasnijem životu. Od tog trenutka percepcije pojedinca neizbežno slede jedan od tragova utvrđenih linijom života. Dete ubuduće neće opažati date situacije onako kako one zaista nastaju već prema ličnoj šemi percepcije, drugim rečima, opažaće ih pristrasno i prema merilu sopstvenih interesa.

U ovom kontekstu je interesantno da se ispostavilo da deca s nekim organskim oštećenjem sva svoja iskustva povezuju s funkcijom inferiornog organa. Tako, na primer, dete

koje pati od stomačnih tegoba pokazuje enormno interesovanje za jelo, dok je dete sa defektom vida jače zainteresovano za vidljive stvari. Ova zaokupljenost je u skladu s ličnom šemom opažanja koja, kako smo utvrdili, karakteriše sve ljude. Dakle, može se reći da je neophodno da stvorimo jasnu sliku o tome koji organ deteta je inferioran kako bismo otkrili gde se nalaze njegova interesovanja. Naravno, u stvarnosti nije sve tako jednostavno. Dete činjenicu defektnog organa ne doživljava onako kako je vidi neko spolja već je odmah filtrira kroz sopstvenu šemu opažanja. Znači, spoljašnje posmatranje defektnog organa ne dovodi nužno do zaključka o perceptivnoj šemi deteta, čak i kada je činjenica njegovog hendikepa uklopljena u njegovu šemu opažanja.

Opažanje deteta je uklopljeno u jednu šemu odnosa i u tom pogledu nema razlike između njega i nas jer niko nije obdaren poznavanjem apsolutne istine. Čak ni naše nauke nisu blagoslovene apsolutnom istinom. One se zasnivaju na zdravom razumu, što znači da se stalno menjaju i moraju se zadovoljiti time da velike greške postepeno zamenjuju manjim. Svi mi pravimo greške, ali bitno je da možemo da ih korigujemo. Takve korekcije je lakše izvesti tokom stvaranja uzora, a ako greške ne ispravimo u tom periodu, onda to možemo učiniti kasnije samo ukoliko dozvolimo nastajanje celokupne situacije ondašnjeg vremena. Dakle, kad se nađemo pred zadatkom da lečimo nekog neurotičnog pacijenta, onda nam se postavlja problem otkrivanja osnovnih grešaka koje je on načinio tokom formiranja svog uzora na početku života, a ne onih običnih grešaka koje su mu se potkrale u kasnijem životu. Kada otkrijemo te osnovne pogreške, možemo ih korigovati adekvatnim lečenjem.

U svetlu individualne psihologije problem nasleđa gubi na značaju. Nije važno šta je čovek nasledio već šta je u ranim godinama učinio s tim nasleđem, znači, važan je uzor koji je on u svom detinjstvu formirao. Naravno, nasleđe jeste odgovorno za nasledene organske nedostatke, ali naš zadatak se ovde sastoji samo u tome da taj poseban problem ublažimo i dovedemo dete u povoljniju situaciju. Činjenica je da smo mi

tu u velikoj prednosti zato što znamo kako treba da postupimo kad prepoznamo nedostatak. Neretko se dešava da je dete bez nasleđenih mana, zbog neadekvatne ishrane ili nekog od brojnih drugih nedostataka u vaspitanju, u mnogo lošijem stanju nego dete s takvim manama.

Obratimo pažnju na program koji individualna psihologija nudi za vaspitanje i obuku neurotičnih osoba – neurotične dece, kriminalaca i ljudi koji su se odali alkoholu u želji da tako okrenu leđa korisnoj strani života.

Da bismo lako i brzo otkrili šta se pogrešno odvijalo, počnemo s pitanjem – u kom periodu je problem nastao. Krivica se obično pripisuje nekoj novoj situaciji. To je pogrešna procena jer naš pacijent pre aktuelnog događaja nije bio naročito dobro pripremljen za novu situaciju, kako su naša naknadna istraživanja pokazala. Sve dok je bio u povoljnoj situaciji, greške njegovog uzora nisu bile vidljive jer svaka nova situacija je po svojoj prirodi eksperiment na koji osoba reaguje u skladu sa šemom opažanja koju je formirao njen uzor. Njegovi postupci nisu puke reakcije već su to kreativni činovi koji su u skladu s njegovom svrhom koja upravlja životom. Naša istraživanja o individualnoj psihologiji rano su nam pokazala da značaj naslednih faktora, kao i značaj jednog izolovanog dela možemo proceniti kao nizak. Konstatujemo da uzor reaguje na životna iskustva u skladu sa svojom šemom opažanja. A na tu šemu opažanja moramo da delujemo ako želimo da postignemo bilo kakve rezultate.

OSEĆANJA INFERIORNOSTI I ZAJEDNIŠTVA

Kada deca s nesavršenim organima dođu na svet, sama ta psihološka situacija je odlučujuća. S obzirom na to da se ta deca nalaze u komplikovanijoj situaciji nego druga, ona pokazuju jasne znake preteranog osećanja manje vrednosti. Već u periodu u kojem se stvara uzor, ona su više zainteresovana za sebe nego za druge ljude i postoji opasnost da taj stav zadrži i u kasnijem životu. Nesavršenost organa nije jedini razlog za greške u uzoru. I druge okolnosti mogu imati za posledicu

iste greške – na primer, životni uslovi razmažene i odbačene dece. Kasnije ćemo imati priliku da te situacije detaljnije opišemo i uz pomoć istorije slučajeva predstavimo tri situacije koje su posebno nepovoljne, naime, situacije kod dece sa defektnim organima, kod razmažene dece i na kraju kod odbačene dece. Zasad je dovoljno reći da ta deca odrastaju u otežanim okolnostima i da žive u stalnom strahu od napada jer se nalaze u okruženju u kojem nikada nisu naučila da budu samostalna.

Neophodno je da čovek od početka bude načisto sa osećanjem zajedništva jer ono je najvažniji deo našeg vaspitanja, lečenja i ozdravljenja kojem težimo. Samo hrabri, samopouzdana ljudi kojima je svet kuća mogu u istoj meri izvući korist iz tih teškoća kao i iz prednosti života. Oni se nikada ne plaše. Doduše, znaju da postoje problemi, ali znaju i to da se s njima mogu izboriti jer su od mladih dana pripremani za sve životne probleme, koji su uvek i socijalni. Gledano s ljudskog stanovišta, neophodno je pripremiti se za ponašanje društva. Tri pomenuta tipa dece razvijaju sliku svog uzora s manjom dozom osećanja zajedništva. Njima nedostaje mentalni stav, koji je od koristi za ispunjenje životnih zahteva i rešenje životnih problema. Uzor osobe obuzete osećanjem neuspeha utiče na stvaranje pogrešnog stava prema životnim problemima i lako dovodi do toga da se ličnost razvija ka beskorisnoj strani života. Naš zadatak u lečenju takvih pacijenata jeste da se unapredi ponašanje usmereno ka pozitivnoj strani i da se uspostavi opštekoristan stav prema životu i društvu.

Nedostatak osećanja zajedništva je isto što i usmerenost ka beskorisnoj strani života. Od ljudi kojima nedostaje osećanje zajedništva regrutuju se grupe problematične dece, kriminalaca, mentalno poremećenih i alkoholičara. U takvim slučajevima suočavamo se s problemom nalaženja sredstava i načina da na njih utičemo tako da se okrenu pozitivnoj strani života i pokažu interesovanje za druge ljude. U tom smislu, apsolutno se može reći da je naša takozvana individualna psihologija u stvarnosti zapravo socijalna psihologija.

ZDRAV RAZUM I NJEGOV NEDOSTATAK

Ako posmatramo porodice sa decom teško ometenom u razvoju i potražimo simptome i njihove izražajne forme, po pravilu ćemo konstatovati da ta deca, uz svu inteligenciju koju naizgled imaju (u smislu da daju pravi odgovor na postavljeno pitanje), pate od jakog osećanja inferiornosti. Naravno, inteligencija nije nužno i zdrav razum. Ta deca imaju apsolutno lični – mogli bismo reći i privatni – psihički stav kakav se sreće i kod neurotičnih ljudi. Kod jedne opsesivno-kompulzivne neuroze, na primer, pacijentu je apsolutno jasno da je stalno brojanje prozora potpuno besmisleno, ali ne može s tim da prestane. Osoba sa smislom za korisne stvari nikada ne bi manifestovala takvo ponašanje. Privatno razumevanje i jezik su takođe karakteristika psihički ometenih ljudi. Mentalno poremećeni nikada ne koriste jezik zdravog razuma, koji odgovara najvišem stepenu osećanja zajedništva.

Ako uporedimo sud zdravog razuma s privatnim sudom, konstatovaćemo da je ovaj prvi uglavnom prilično tačan. Uz pomoć zdravog razuma razlikujemo dobro od lošeg, a greške koje obično napravimo u nekoj komplikovanoj situaciji samostalno se ispravljaju zahvaljujući misaonim procesima zdravog razuma. Međutim ljudi kojima su stalno na umu samo njihovi lični interesi, ne mogu tako dobro kao drugi da razlikuju ispravno od pogrešnog. Štaviše, oni svoju nesposobnost čak i pokazuju, tako da posmatrač bez problema vidi sve njihove emocije i pokrete. Uzmimo, na primer, izvršenje zločina. Ako istražujemo inteligenciju, moć rasuđivanja i motive jednog kriminalca, po pravilu ćemo doći do zaključka da on svoja nedela smatra i dobro promišljenim i herojskim. On veruje da je dostigao određeni stepen nadmoći, odnosno da je lukaviji od policije i da može da prevari druge. Shodno tome, on je u sopstvenim očima junak i ne primećuje da njegovi postupci pokazuju i nešto sasvim drugo, nešto što je prilično daleko od junaštva. Njegov nedostatak osećanja zajedništva, zahvaljujući čemu je njegova aktivnost dospela na beskorisnu stranu života, povezan je s nedostatkom

hrabrosti, kukavičlukom, čega on zapravo nije svestan. Ljudi skloni beskorisnoj strani stvari često se plaše mraka i samoće; oni žele da budu sa drugima. To je kukavičluk i treba ga tako i označavati. Najbolji način za sprečavanje zločina bi, zapravo, bio kad bi se svi ubedili da zločin nije ništa drugo do izraz kukavičluka.

Dobro je poznato da neki kriminalci, čim se primaknu tridesetoj, počinju da rade, žene se i postaju uzorni građani. Šta se tu dogodilo? Uzmimo, recimo, provalnika. Kako se jedan tridesetogodišnji provalnik može meriti sa dvadesetogodišnjakom? Ovaj drugi je lukaviji i jači. I još nešto, kriminalac u tridesetoj oseća se obaveznim, čak primoranim da vodi drugačiji život nego ranije. Shodno tome, zločin za njega više nije isplativ i on uviđa da mu je bolje da se povuče.

U kontekstu zločina i zločinaca mora se imati u vidu još jedna činjenica: pooštavanje kazni uopšte ne plaši pojedine zločince već samo jača njihovo uverenje da su heroji. Naime, ne smemo zaboraviti da kriminalac živi u egocentričnom svetu, u svetu u kojem se uzalud traga za pravom hrabrošću, samopouzdanjem, smislom zajedništva ili osećajem za zajedničke vrednosti. Jedan takav čovek nije u stanju da se priključi zajednici. Neurotičari vrlo retko osnivaju neki klub, a od ljudi koji pate od klaustrofobije ili od mentalno obolelih to se ne može ni očekivati. Problematična deca ili ljudi koji razmišljaju o samoubistvu nikada ne sklapaju prijateljstva, što je činjenica za koju se nikada ne navodi razlog. Ali jedan razlog postoji: takvi ljudi ne sklapaju prijateljstva zato što se njihov raniji život odvijao u egocentričnom pravcu. Njihovi uzori su formirani prema pogrešnim ciljevima i sledili su smernice koje vode ka beskorisnoj strani života.

UTICAJI RODITELJA

Osim predstavljanja osećanja zajedništva, naš sledeći zadatak jeste otkrivanje teškoća s kojima se pojedinac suočava tokom svog razvoja. Na prvi pogled ovaj zadatak izgleda pomalo zbunjujuće, ali u stvarnosti on nije naročito komplikovan.